

XX. YÜZYILIN SON YILLARINDA YAZILAN BİR ŞAIRNAME

Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

Birtakım şairlerin adlarına yer verilen ve bazı özelliklerine değinilen, genellikle bir halk şairi tarafından yazılan/söylenen şiirlere “şairname” adı verilir. Âşık tarzı şiir geleneği içinde gelişen bu türün tespit edilebilen ilk örneği, XVII. yüzyıl şairlerinden Âşık Ömer’e aittir. Daha sonraki dönemlerde de örneklerine rastladığımız şairnameler, günümüz saz şairleri arasında da rağbet görmüş, farklı âşıklar tarafından çeşitli şairnameler yazılmıştır.

Şairnameler, her ne kadar divan şairlerinin biyografilerine ve bazı şiirlerine yer veren tezkireler ve günümüzde genel bir kabul görmüş olan antolojilerle benzerlik gösterse de onlardan farklı bir üslup ve biçim özelliği ortaya koyarlar. Hecenin on birli veya sekizli ölçüleriyle dördlükler halinde yazılan bu şiirler, şairler hakkında ayrıntılı bilgilere yer vermezler. Şairlerin adlarından, bazı fiziksel ve ruhsal özelliklerinden söz edilen bu tür şiirlerde söz konusu kişilerin sanatsal özelliklerine, yaşadıkları döneme ait bazı bilgiler ve yorumlar da yer alabilir.

Halk şairlerinin yaşamöyküleri ve şiirleri üzerine yapılan araştırmalarda şairnemelerden yararlanılabilir. Ancak, söz konusu şairin kişiliği ve sanatsal yönü ile ilgili yorumlar çoğu kez subjektif bir nitelik taşıdığından, bu bilgi ve yorumların ihtiyatla kullanılması gerekir.

Günümüz halk şairlerinden olup Nizamoğlu mahlasıyla şiirler yazan Vahdettin Işıldak da yazdığı bir şairname ile bu türün bir örneğini ortaya koymuştur. Nizamoğlu’nun 1996 yılı başlarında yazdığı şairname şöyledir:

Ben **Dertli**’den daha dertli biriyem
Garip’ten garibem gönül eriyem
Hasretle beklenen mezar yeriyem
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Yunus’la devrana uymak isteyen
Mecnun’ca gönlünde Leyla besleyen
Dağa külünk vurup Şirin sesleyen

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Kerem'in yandığı Aslı'dan azma
Sana yakışır mı karalı yazma
Doğruyu söylerim gül bana kızma
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Fuzuli dergâhın tozu sen isen
Hakk'a açık olan yüzü sen isen
Veysel Karani'nin gözü sen isen
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Huzuri kalender meşrepten isen
Halil'i anlattın kaldı perişan
Bayburtlu Celali ayrı bir nişan
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Sümman gibi bir kaç telaşla duran
Ömer'le yoğrulup yar divan kuran
Şenlik'çe çağırıp türkü coşturan
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Bardızlı Nihani koca **Kelami**
Hicrani, Zihni'nin güçlü kalemi
Ercişli Emrah'ın Selvi selamı
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Gülistan, Zülali becerisinden

Kağızmanlı Hıfzı macerasından

Köroğlu'nun sesi Hak narasından

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Karacoğlan'dansan oba arama

Erzurumlu Emrah hoca var amma

Onlardan da ilaç olsan yarama

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Sütkanlı Mevlüt'de yaşa sayılsan

Sazına küskünsen başa sayılsan

Bire pazarlanıp beşe sayılsan

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Sulari'nin sanatından aldınsa

Yaya gezip yolda şaşkın kaldınsa

Sen ahını Yaradan'a saldınsa

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Hacı İsa, Bedri Bey'den ar saysan

İshak Kılıç Divani'yi var saysan

Memduh Kılıç Çağlayan'ı nar saysan

Var gönlüm girme gönlüm dert dolu

Abdulkadr'in nişanesi **Gamgüder**

Salim Balcı, Molla Hamit'le nider

Dursun Hoca vefa sayar borç öder

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Ustamız **Mevlüt**'ten ayrı **Reyhani**
Tortum kazasında gizli **Ruhani**
Ahir zamandaki mazlum **Rahmani**
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Murat'la konuşup kurup gördünse
Şeref'in sırrına bir an erdinse
İlhami Demir'e sırın verdinse
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Varıp çöl Narman'a bir daha baksan
Sümmanoğlu gibi ciğerin yaksan
Toruni konuşsa ahenge baksan
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Koç **Gülhani** derler aslı **Sarıgül**
Yarani'den sonra engellidir yol
İster sanatkâr ol ister âşık ol
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Çerkezoğlu gibi fikir örenden
İsrafil, Pervani sanat yörenden
Kıyas Eroğlu'nda varsa törenden
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Alyansoğlu ile **Davut Yılmaz**'ın
Sefer Fürkani'den düzenli sazın

Üstündağ Vahit'e selamlar yazın

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Çırağı, Ergani Bardız yörelî

Rahim var **İhsan**'dan daha yaralı

Âşık Mustafa'dan bahtı karalı

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Temel Türabi'den ayrı derdînce

Erol Şahiner'le bahse girdînce

Sefildir **Yıldırım** selam verdînce

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Bekler **Nizamoğlu** gamdan aşına

Baykuş gibi viraneye taşına

Azrail'le kona dertli başına

Var gönlüme girme gönlüm dert dolu

Hecenin on birli ölçüsüyle yazılan ve 22 dörtlükten oluşan bu şiirde Nizamoğlu kendisiyle birlikte 57 şair adına yer vermiştir. Nizamoğlu'nun seçtiği şairlerden biri divan şiiri, biri tasavvufî halk şiiri diğerkleri ise âşık tarzı şiir geleneği içinde değerlendirilen sanatkârlardır. Şairlerin sıralanışında belli bir kronolojik sıra gözetilmemekle birlikte, önceki yüzyıllarda yaşamış şairlerin ilk dörtlüklerde söz konusu edildiği, günümüz şairlerinin ise son dörtlüklerde yoğunlaştığı görülmektedir.

Şiirin farklı dörtlüklerinden tespit edilen şairleri, yaşadıkları dönemlere göre gruplandırmak mümkündür. Buna göre, Nizamoğlu'nun şairnamesinde adı geçen en eski şair Yunus Emre'dir. XIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIV. yüzyılın başlarında yaşamış olan Yunus Emre, tasavvufî halk şiirinin günümüze kadar ulaşan en güçlü temsilcisi olmakla birlikte Anadolu'da oluşan âşık tarzı şiir geleneğinin temellerinin atılmasında da önemli rolü olan kişiliklerden biridir. Şiirde XIV. ve XV. yüzyıllarda yaşamış olan herhangi bir şair adı

verilmemiş, XVI. yüzyıldan ünlü şair Fuzuli anılmıştır. XVII. yüzyılın üç önemli şairi Âşık Ömer, Ercişli Emrah ve Karacaoğlan, şairnamedeki yerini almıştır. XIX. yüzyıldan da şu şairler söz konusu edilmiştir: Bayburtlu Celali (1850-1915), Bayburtlu Zihni (1797-1859), Erzurumlu Emrah (1780-1860), Sümmani (1861-1915), Şenlik (1854-1914), Dertli (1772-1845). XX. yüzyılda yaşayan ve bir kısmı hayatta olmayan 46 şair adına yer verilmiştir. Doğum tarihleri esas alınarak kronolojik sırayla bu şairlerden 37'sinin adları ve doğum yerleri şöyledir:

Posoflu Zülali (1873-1956) Ardahan-Posof
Bardızlı Nihani (1885-1967) Erzurum-Şenkaya
Huzuri (1886-1951) Artvin-Yusufeli
Kağızmanlı Hıfzi (1893-1918) Kars-Kağızman
Gülistan Çobanoğlu (1900-1972) Kars-Arpaçay
Sütkanslı Mevlüt (1900-1991) Erzurum-Oltu
Hicrani (1908-1970) Bayburt
İshak Kılıç (Divani) (1913) Ağrı-Tutak
Davut Sulari (1925-1985) Erzincan-Tercan
Mevlüt İhsani (1928--2010) Erzurum-Şenkaya
Çağlayan (Memduh Kılıç) (1928-1997) Sivas
Mustafa Ruhani (1931) Erzurum-Tortum
Gangüder (*Abdulkadir Kılıç*) (1931-2000) Ağrı-Tutak
İlhami Demir (1932-1987) Kars-Arpaçay
Yaşar Reyhani (1934-2006) Erzurum-Pasinler
Hüseyin Sümmanioğlu (1937) Erzurum-Narman
Şeref Taşlıova (1938-2014) Ardahan-Çıldır
Rüstem Alyansoğlu (1939-1981) Kars-Selim
Murat *Çobanoğlu* (1940-2005) Kars-Arpaçay
Sefer Furkani (1942) Ağrı
Ali Rahmani (1942-1993) Erzurum
Nusret Toruni (1945-2003) Erzurum-Narman

Mehmet Gülhani (Sarıgül) (1946-2010) Erzurum-Pasinler

Nuri Çırağı (1949) Erzurum-Şenkaya

Nizamoğlu (Vahdettin Işıldak) (1949) Erzurum-Şenkaya

Cengiz Yarani (1950-2015) Erzurum-Oltu

Fuat Çerkezoğlu (1952) Erzurum-Narman

Feyzullah Pervani (1952) Erzurum-Oltu

Erol Ergani (1954) Erzurum-Şenkaya

İsrafil Daştan (1956) Erzurum-Tortum

İhsan Yavuzer (1960) Erzurum-Oltu

Yıldırım Coşkun (1960) Erzurum-Oltu

Abdurrahim Sağlam (1961) Erzurum-Aşkale

Kıyas Eroğlu (1962) Erzurum-Oltu

Erol Şahiner (1963) Erzurum-Oltu

Mustafa Aydın (1963) Kars-Selim

Temel Türabi (1966) Erzurum-Oltu

Bunlardan başka, şiirde adı geçen şairlerden Âşık Halil'in Erzurum-Oltu, Kelami'nin Erzurum-Şenkaya doğumlu olduğuna ve her iki şairin Sümmani ile karşılaşma yaptıklarına dair rivayetler vardır. Molla Hamit, Bedri Bey, Hacı İsa ve Dursun Hoca'nın Ağrı ve çevresinde yetişen şairler olduğu biliniyor. Vahit Üstündağ, Salim Balcı ve Davut Yılmaz adlı şairler hakkında ise herhangi bir biyografik bilgiye ulaşılamamıştır.

Nizamoğlu, şiirinde birer hikâye kahramanı olarak bilinen, ancak yaşamış bir âşık olup olmadıkları henüz kesinlik kazanmayan Kerem ve Garip adlı âşıkların adlarına da yer vermiştir. Ayrıca, XVI. yüzyılda yaşadığı bilinen Koroğlu adlı şair ile hikâye kahramanı Koroğlu da henüz birbirinden tam olarak ayırt edilmiş değildir. Nizamoğlu'nun söz konusu ettiği Koroğlu da hikâye kahramanı Koroğlu olmalıdır.

Gerek klasik şairlerin mesnevilerine, gerekse halk hikâyelerine girmiş olan bazı isimler de Nizamoğlu'nun şiirinde anılmıştır. Bunlar, Mecnun, Leyla, Şirin, Aslı ve Selvi'dir. Çeşitli menkıbelerle adı günümüze kadar ulaşmış olan Veysel Karani de şiirde anılan kişiliklerdendir.

Nizamoğlu mahlasıyla Şiirler yazan halk Şairi Vahdettin IŞıldak, bu Őiiriyle âşık tarzı içinde ayrı bir t¸r olarak bilinen Őairnamelerin g¸zel bir ¸rneğini ortaya koymuştur. Ağırlıklı olarak XX. y¸zyıldan ve çoğu Doğu Anadolu b¸lgesinden seçilen Şairlerin çeşitli ¸zelliklerini nazmın imk¸nları ¸l¸s¸nde dikkatlere sunmuŐtur.

KAYNAKLAR

ALPTEKİN, Ali Berat - Saim Sakaoğlu: T¸rk Saz Şiiri Antolojisi (14-21. Y¸zyıllar), Ankara 2006
D¸ZG¸N, Dilaver: ÂŞık Mevl¸t İhsani - Hayatı, Sanatı ve Őiirlerinden Seçmeler, Erzurum 1997
D¸ZG¸N, Dilaver: ÂŞık Mustafa Ruhani - Hayatı, Sanatı ve Őiirlerinden Seçmeler, Erzurum 1997
D¸ZG¸N, Dilaver: ÂŞık Yaşar Reyhani - Hayatı, Sanatı ve Őiirlerinden Seçmeler, Erzurum 1997
D¸ZG¸N, Dilaver: Erzurum'da Kahvehaneler ve ÂŞık Kahvehanesi Geleneği, Ankara 2005
KALKAN, Emir: XX. Y¸zyıl T¸rk Halk Şairleri Antolojisi, Ankara 1991
KARADENİZ, Bekir: K¸m¸r G¸zl¸m-T¸rk¸ler, İstanbul 1999
KAYA, Doğan: Şairnameler, Ankara 1990
¸ZARSLAN, Metin: Erzurum ÂŐıklık Geleneği, Ankara 2001

(Yazının yayımlandığı yer: Beyazdoğu, sayı: 9, Ocak-Őubat-Mart 2007, s. 63-66)